

N:o 63.

Ank. till Riksd. kansli den 28 april 1894, kl. 12 midd.

Utlåtande, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om framläggande af förslag till föreskrifter i syfte att vid verkställande af frihetsstraff tillämpa s. k. vilkorlig frigifning.

Vid sistlidne riksdag hemställdes i en inom Andra Kammaren väckt motion,

att Riksdagen måtte i skrifvelse anhålla, att Kongl. Maj:t tacktes låta utarbeta och för Riksdagen framlägga förslag till sådana föreskrifter om verkställande af frihetsstraff, att den, som dömts till längre frihetsstraff, måtte, i hufvudsaklig öfverensstämmelse med hvad för närvarande i flere utländska lagar vore stadgadt, efter att hafva undergått större delen af straffet i straffanstalt, kunna få aftjena återstoden af straffet genom så kallad vilkorlig frigifning.

Till stöd härför anfördes hufvudsakligen följande: Genom lagen den 29 juli 1892 angående straffarbets och fängelsestraffs verkställande i enrum har en väsentlig förbättring kommit vårt straffsystem till del. Utan tvifvel skall den omständighet, att för framtiden så många jemväl bland dem, som dömts till längre frihetsstraff, icke alls utsättas för gemensamhetsfängelsets besmittelse och följaktligen ej heller vid återvunnen frihet i sin bestraffning hafva en särskild anledning att uppsöka eller uppsökas af före detta

kamrater i straffanstalten, komma att utöfva ett gynsamt inflytande på återfallsprocenten. Med fullt erkännande häraf lär väl dock ingen, som närmare öfvertänkt detta ämne, vilja bestrida, att lagstiftaren fortfarande hos oss allt för litet åtgjort för att förekomma återfall i brott, samt att de erkännansvärda bemödanden i denna riktning, hvilka fått sitt uttryck i de privata fångvårdsföreningarna, under sakernas nuvarande ordning allt för ofta blifva fåfänga, just emedan de sakna nödigt stöd i lagstiftningen.

Med hänsyn härtill borde Riksdagen, hvars initiativ man har att tacka för tillkomsten af 1892 års lag, äfven känna sig manad att påyrka fortsätta reformer i samma riktning.

Allmänt känt är, att en bland de vanligaste anledningarna till återfall i brott är den frigifnes oförmåga att efter utståndet frihetsstraff åter finna sig till rätta i det borgerliga samhället, samt att i öfverensstämmelse härmed de första åren efter strafftidens slut för honom äro de mest kritiska. »Samhällets ordentliga element sky honom», säger en ansedd och sakkunnig författare — K. Krohne: Lehrbuch der Gefängnissskunde — »ingen vill upptaga honom, gifva honom arbete eller arbeta i hans sällskap. Fångvårdsföreningarnas redligaste bemödanden stranda på dessa svårigheter. I följd häraf förfaller den frigifne till arbetslöshet, ett kringstrykande lefnadssätt och nöd; utstött ur samhällets ordentliga kretsar, söker han ett hem i förbrytareverlden, som mottager honom med öppna armar.»

Mot dessa vådor har man i nyare utländska strafflagar, efter hvad det vill synas med framgång, sökt ett korrektiv: *den vilkorliga frigifningen*. I stället för att efter utståndet straff handlöst kasta den straffade ut i samhället utan hänsyn till de svårigheter, hvilka der möta honom just på grund af det undergångna straffet, har man stadgat, att, sedan brottslingen i straffanstalten undergått större delen af det honom ådömda frihetsstraffet samt dervid iakttagit ett tillfredsställande uppförande, må han frigifvas på — försök och med risk att, derest han missbrukar sin frihet, blifva återförd till straffanstalten för att der aftjena den del af strafftiden, som vid hans lösgifvande återstod.

Äfven fränsedt denna risk är dock den vilkorligt frigifne icke en fri man. Hans frihet är tvärt om inskränkt på flere sätt i syfte att hans uppförande må kunna noggrant öfvervakas, att han sjelf må ständigt känna den fara han löper, om han icke iakttaga de honom gifna föreskrifterna, samt att den enskilda hjälpsamheten må med större förtroende och utsigt till framgång kunna taga sig af honom. Han är med ett ord fortfarande en till frihetsstraff hemfallen brottsling, ehuru han erhållit rätt

att aftjena en del af sitt straff under en mildare form, som för honom underlättar möjligheten att åter upptagas i samhället.

Väl är att märka, att de handlingar, genom hvilka den vilkorligt frigifne kan förverka sin rätt att vistas på fri fot, icke äro egentligen brottsliga gerningar — begår han brott, blifver han därför lagförd på vanligt sätt och får särskildt aftjena straffet för detta och derjemte aftjena den återstående delen af det äldre straffet — utan endast handlingar, som antyda, att han icke förstår att begagna sin frihet. Sålunda kan han återföras till straffanstalten, om han för ett supigt och oordnad lefverne, umgås med illa beryktade personer eller med ett ord visar sig vara på väg att förfalla till ett lif, som måste leda till brottslighet.

Den vilkorliga frigifningen lär först hafva tillämpats i Australien å de dit från England deporterade brottslingarne. Men äfven sedan deportationsstraffet upphäfts, har *England* bibehållit denna straffform, som sedermera upptogs såsom sista länken i det kända irländska progressivsystemet och som utgör nästan den enda del af detta system, hvilken inför en längre tids erfarenhet stått profvat. Efter England lär *Oldenburg* först hafva infört vilkorlig frigifning, derefter *Sachsen* 1862, *Serbien* 1869 samt åtskilliga kantonen i *Schweiz*. Sedermera har exemplet följts af bland andra *Tyska riket*, strafflagen af den 15 maj 1871, *Danmark*, förordningen af den 13 februari 1873, *Ungern*, strafflagen af den 27 maj 1878, *Holland*, strafflagen af den 3 mars 1881, *Frankrike*, lagen af den 14 augusti 1885, samt *Belgien*, lagen af den 31 maj 1888. Slutligen har detta institut upptagits i den för *Finland* den 19 december 1889 utfärdade förordningen om verkställighet af straff äfvensom i *Italiens* nya strafflag af samma år.

Omdömet om de resultat, hvilka vunnits genom den vilkorliga frigifningen, har allestädes varit gynnsamt, och de anmärkningar, som förekommit, hafva gällt icke sjelfva principen utan endast sättet för dess tillämpning i vissa länders lagstiftning. Såsom ett afsevärdt uttryck för detta erfarenhetens vittnesbörd må här erinras om, att den *internationella fångvårdskongressen i Stockholm* år 1878 med mycken styrka uttalade sig för den vilkorliga frigifningen såsom hvarken stridande mot straffrättens principer eller på något sätt minskande domens betydelse samt för öfrigt erbjödande fördelar för såväl samhället som de dömda.

Nuvarande chefen för svenska fångvården har äfven i ett år 1890 till Kongl. Maj:t ingifvet memorial uttalat sig för den vilkorliga frigifningen.

Sedan härefter erinrats om de bestämmelser rörande den vilkorliga frigifningen, som upptagits i ofvan berörda för Finland gällande lag af den 19 december 1889, och hvilka hufvudsakligen innehålla, att den vil-

korliga frigifningen endast kan förekomma vid längre frihetsstraff, öfverstigande tre år, och endast der tre fjerdedelar af på viss tid ådömdt frihetsstraff och minst tolf år af tukthusstraff på listid aftjenats, samt att straffanstaltens direktion eger, med hänsyn till fångens uppförande under strafftiden och hans utsigt till framtida ärlig försörjning, rätt att hos den högsta statsmyndigheten föreslå sådan frigifning, fortsättes:

I England, der villkorlig frigifning blott förekommer vid »penal servitude», motsvarande vårt straffarbete och hvars minimum är fem år, medgifves villkorlig frigifning för män intill $\frac{1}{4}$ af strafftiden och för qvinnor intill $\frac{1}{3}$ deraf. Enligt den franska lagen åter kunna alla, som äro dömda till ett eller flere frihetsstraff, villkorligt frigifvas efter tre månaders fängelse, om straffet är kortare än sex månader, men eljest efter att hafva uttjent hälften af straffet i straffanstalt. Längre tid fordras dock för recidivister. Enligt den ungerska lagen fordras för tillämpning af den villkorliga frigifningen, att domen lyder å straffarbete under minst tre år eller annat frihetsstraff på mer än ett år samt att $\frac{3}{4}$ af tiden tillbragts i straffanstalt. För listidsfångar fordras minst 15 års vistelse i dylik anstalt. I Tyskland fordras fängelse- och tukthusstraff på mer än ett år samt aftjenandet af $\frac{2}{3}$ af den ådömda strafftiden. I Belgien slutligen kan villkorlig frigifning medgifvas vid alla frihetsstraff, så snart $\frac{1}{3}$ af strafftiden aftjenats, derest denna tredjedel öfverstiger tre månader, eller vid återfall sex månader. Vid straffarbete på listid fordras, att den i straffanstalt tillbragta tiden öfverstiger tio och vid återfall fjorton år.

I allmänhet synes man dock numera vara ense derom, att villkorlig frigifning icke bör förekomma annat än vid något längre frihetsstraff, men att å andra sidan England satt sin fordran på strafftidens längd för högt.

Vidare förekomma skiljaktigheter med afseende å den tid, som skall förflyta från frigifvandet till dess den frigifne blir verkligt fri, men synes man äfven här i allmänhet vara ense derom, att ett ej allt för kort minimum bör fastställas för denna prøfvotid. Olika bestämmelser och åsigter finnas i fråga om huruvida den villkorliga frigifningen bör medgifvas för alla kategorier af brottslingar, hvarjemte de inskränkningar i friheten, som den villkorligt frigifne måste underkasta sig, äro mer eller mindre skiftande. Någon närmare redogörelse härför torde dock i detta sammanhang ej vara erforderlig.

En synnerligt viktig bestämmelse förekommer i de här ofvan berörda finska stadgandena. För att en fånge skall ifrågasättas till villkorlig frigifning fordras bland annat visshet, att han har utsigt till »ärlig försörjning». Denna bestämmelse torde under en eller annan form förekomma i alla lagar rörande villkorlig frigifning och kan med fullt skäl betecknas

såsom sjelfva grundvalen för detta institut. Att lösgifva en fånge utan denna visshet är allt för ofta detsamma som visshet, att han förr eller senare skall återföras till fängelset. Tillämpningen af den vilkorliga frigifningen ställer därför ett stort kraf på den enskilda hjälpsamheten. Men ett sådant kraf kan ställas, emedan institutet äfven i hög grad underlättar denna hjälpsamhets strätvanden. Den vilkorligt frigifne, som tages om händer af en fångvårdsförening eller en enskild person, kommer i ett helt annat förhållande till sin välgörare än den definitivt frigifne. Mot frestelsen att bryta de ordnade förhållanden, i hvilka han af den enskilda hjälpsamheten försättes, och åter hängifva sig åt forna förvillelser, står ständigt hotet om att i sådant fall blifva återförd till fängelset och der få aftjena det ådömda straffet till fullo. Genom detta hot har lagstiftningen gifvit den, som vill taga sig af en vilkorligt frigifven, en viss garanti för dennes goda uppförande; och en sådan frigifven är mer än andra beroende af sin välgörares hjälp och därför äfven lättare att hjälpa. Erfarenheten har också, enligt hvad sakkunnige författare intyga, ådagalagt, att den vilkorligt frigifne långt lättare än den definitivt frigifne finner arbete och utkomst bland ordentliga människor. För våra redan ganska talrika fångvårdsföreningar skulle därför införandet af vilkorlig frigifning utan tvifvel blifva ett det kraftigaste och mest välkomna stöd i deras människovänliga och för hela samhället så viktiga arbete.

Slutligen torde böra framhållas, att införandet af vilkorlig frigifning skulle dels medföra en ej obetydlig besparing för statsverket, som befriades från kostnaden för de vilkorligt frigifnes underhåll, dels ock bereda ett önskvärdt ökad utrymme i våra straffanstalter.

Af skäl, som här nedan antydvas, hemstälde emellertid lagutskottet, att motionen icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda, och blef denna hemställan af Första Kammaren bifallen, hvaremot Andra Kammaren biföll motionen.

I en vid innevarande riksdag inom Andra Kammaren väckt motion, n:o 39, som hänvisats till lagutskottet, anför herr *C. Falk* med hvilken herr *O. Andersson* i Hasselbol instämt, efter erinran om frågans behandling vid sistlidne riksdag, hufvudsakligen följande:

Att ofvannämnda vid sistlidet års riksdag väckta motion, i trots af lagutskottets enstämmiga afstyrkande, antogs af Andra Kammaren, syntes i och för sig utgöra ett talande skäl för dess återupptagande redan vid innevarande riksdag. Och har motionären, lifligt öfvertygad om den ifrågasatta reformens stora betydelse och gagnelighet, så mycket hellre ansett sig böra draga frågan under Riksdagens förnyade ompröfning, som man af hvad vid fjolårets riksdag passerade icke lär kunna draga den slutsats, att någon obenägenhet emot nämnda reform förefunnits vare sig inom Första Kammaren eller lagutskottet.

Lagutskottet afstyrkte nemligen motionen på den grund, att Kongl. Maj:ts uppmärksamhet redan blifvit fäst på frågan genom en den 24 februari 1890 af chefen för fångvårdsstyrelsen ingifven skrifvelse, deruti han förordat den vilkorliga frigifningen; vid hvilket förhållande utskottet ansåg den närmare utredning, hvartill nämnda skrifvelse kunde föranleda, böra afvaktas, innan Riksdagen afgåfve något bestämdt uttalande i ämnet. Detta skäl torde visserligen kunna försvaras såsom motiv för utskottet att under många och hopade göromål för en gång undanskjuta pröfningen af en fråga, hvilken utskottet icke anser höra till de mest brådskande, men lär i öfrigt svårigen kunna anses hållbart, särskildt som det icke alls finnes någon säkerhet för att chefens för fångvården skrifvelse framkallar någon utredning eller eljest någon åtgärd från Kongl. Maj:ts sida, enär denna skrifvelse i sjelfva verket icke innebar något förslag i ämnet, utan endast utgjorde en framställning af vissa moderna reformer inom strafflagstiftningen, hvilka chefen för fångvårdsstyrelsen funnit beaktansvärda och på grund deraf ansett böra bringas till Kongl. Maj:ts kännedom; samt chefen för fångvårdsstyrelsen derjemte i sin skrifvelse uttryckligen betonade, att hvad han anført icke finge anses såsom någon framställning från fångvårdsstyrelsen. Någon åtgärd med anledning af nämnda skrifvelse har också icke heller under år 1893 eller hittills blifvit af Kongl. Maj:t vidtagen.

Utan tvifvel erfordras det, såsom lagutskottet i fjol framhöll, för att den vilkorliga frigifningen skall medföra de dermed åsyftade fördelar, att bestämmelsen om återkallandet af den medgifna friheten, i händelse den straffade återfaller i brott eller eljest öfverträder de föreskrifter, som äro fästa vid åtnjutandet af den honom erbjudna lindringen i straffet, strängt

upprätthålles, hvilket icke lär kunna ske, med mindre den frigifne underkastas en särskild tillsyn och vissa förpligtelser åläggas honom för att möjliggöra en verksam utöfning af denna tillsyn. Men utarbetande af de härför nödiga föreskrifterna lära för visso icke erbjuda sådana svårigheter, att Riksdagen bör tveka att derom framställa begäran till regeringen.

På nu anförda skäl hemstälde motionären, att Riksdagen måtte i skrifvelse anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till sådana föreskrifter om verkställande af frihetsstraff, att den, som dömts till längre frihetsstraff, må, i hufvudsaklig öfverensstämmelse med hvad för närvarande i flere utländska lagar är stadgadt, efter att hafva undergått större delen af straffet i straffanstalt, kunna få aftjena återstoden af straffet genom så kallad vilkorlig frigifning.

I likhet med 1893 års lagutskott finner utskottet den fråga, som nu sålunda ånyo väckts, väl värd att blifva föremål för en noggrann undersökning från lagstiftarens sida.

Såsom ofvan antydts, har Kongl. Maj:ts uppmärksamhet redan fästs på de förhållanden, som i motionen beröras, genom omförmälda af chefen för fängvårdsstyrelsen till Kongl. Maj:t ingifna skrifvelse, i hvilken anfördes, bland annat, följande:

Frågan om införande af föreskrift om s. k. vilkorlig frigifning hade sedan lång tid tillbaka varit före. I den mån man uppskattat svårigheten för den under ett fullständigt yttre tvång i fängelset inspärade fången att såsom frigifven rätt bruka friheten, hade man ock redan länge bemödat sig att utfinna något sätt, på hvilket man skulle kunna göra öfvergången från fångenskap till frihet för honom mindre bråd; man hade för att minska frestelsen till missbruk af en nyvunnen frihet sökt att bereda honom denna så småningom.

Någon tid före utlupen strafftid hade man sålunda i det ena landet efter det andra låtit inträda den *vilkorliga* frigifning, under hvilken en väl vitsordad och till det bättre påverkad fånge lemnades tillfälle att, ännu icke fri, fastän från fängelsetvånget befriad, i känslan af sitt beroende och med den varsamhet häraf förorsakades, möta frestelserna i det fria samhället och lära sig att undvika eller besegra dem. Mäktade han det icke, återfördes han till fängelset för att der till fullo aftjena sin strafftid, från hvilken hans försökstid såsom vilkorligt frigifven icke afdroges. Så länge han deremot uppförde sig oförvitligt, vore han fortfarande fri, och

efter förloppet af viss tid upphörde samhällets rätt att vidare utkräfvade den återstående delen af straffet.

Knappt torde behöfva påpekas den viktiga skilnad, som förefunnes mellan villkorlig frigifning och vanlig benådning. Den senare kunde icke ofta användas utan att menligt inverka på fångpersonalen och på samma gång skada domstolarnes auktoritet. Det straffmåt, som ådömts, blefve genom mellankommen benådning upphäfdt; den villkorliga frigifningen erkände deremot fortfarande det ådömda straffmåtets befogenhet, om den än medgäfvade fången en möjlighet att under en mildare form få aftjena någon del deraf eller ock uppsköte denna dels utkräfvande.

I åtskilliga länder medgäfvades den villkorliga frigifningen under form af benådning. En sådan villkorlig benådning förekomme ock af gammalt här i Sverige, i sådana fall då Kongl. Maj:t af nåd återgäfvade lifstidsfångar friheten med föreskrift, att, om de beginge brott, som störde den allmänna säkerheten, de skulle fortsätta dem ådömdt lifstidsstraffarbete, dertill de ock, sedan domstol i det nya målet ransakat och dömt, i sammanhang härmed förklarades skyldige. Att ikläda den villkorliga frigifningen denna form, kunde dock icke vara lämpligt. Den torde böra, för att ej förlora sin rätta karakter af en straffverkställighetsåtgärd, hållas fullkomligt inom de administrativa myndigheternas ramar.

Äfven torde böra erinras, att den villkorliga frigifningen icke borde vid kortare strafftider ifrågakomma. Att medgifva villkorlig frigifning efter blott ett års strafftid eller ännu mindre, ansåges dock af erfarne fångvårdsmän vara lika oklokt som att för länge undanskjuta frigifningen.

Hvad chefen för fångvårdsstyrelsen i ofvannämnda skrifvelse sålunda anført, finner utskottet vara särdeles beaktansvärdt.

Skall den villkorliga frigifningen medföra de dermed åsyftade fördelar, är det likväl ett oundgängligt villkor, att bestämmelsen om återkallandet af den medgifna friheten, i händelse den straffade återfaller i brott eller eljest öfverträder de föreskrifter, som äro fästade vid åtnjutandet af den honom erbjudna lindringen i straffet, strängt upprätthållas; och detta blifver, efter hvad utlandets erfarenhet gifvit vid handen, förenadt med mycken svårighet, derest icke den frigifne underkastas en särskild tillsyn och vissa förpligtelser åläggas honom för att möjliggöra en verksam utföring af denna tillsyn.

En fråga af så genomgripande betydelse som den förevarande, der det gäller en väsentlig förändring i det hittills antagna sättet för verkställighet af frihetsstraff, påkallar emellertid en omsorgsfull utredning, hvilken endast Kongl. Maj:t torde kunna åstadkomma.

Utskottet får alltså hemställa,

att Riksdagen måtte i skrifvelse anhålla, att Kongl. Maj:t ville låta utreda, huruvida i vår lagstiftning kunde införas föreskrift om så kallad vilkorlig frigifning, samt, derest Kongl. Maj:t skulle finna sådant lämpligt, låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag i nämnda syfte.

Stockholm den 28 april 1894.

På lagutskottets vägnar:

L. ANNERSTEDT.

N:o 64.

Utlåtande, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om utredning och framläggande af förslag afseende införande af vilkorliga straffdomar.

I en vid sistlidne riksdag väckt motion anförde herr O. Andersson i Hasselbol:

Det vilkorliga domfällandet för mindre förbrytelser vunne allt mera erkännande uti de civiliserade länderna och har senast blifvit lagfäst äfven i Frankrike.

I staten Massachusetts i Nordamerika och i Belgien, der det vilkorliga domfällandet varit längst bepröfvadt, hade det lemnat ett särdeles godt resultat, i det att icke mer än omkring 2 % af de sålunda dömda hafva återfallit i brott.

Att resultatet af ett sådant domfällande i synnerhet för första resan